

УДК 342.4 (438)

К.О. Закоморна,
канд. юрид. наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», м. Харків

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТРИБУНАЛУ У ЗМІНАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Обґрунтована центральна роль Конституційного Трибуналу в процесі становлення основ конституціоналізму в Республіці Польща. Розглянуто головні етапи його генезису, виявлено ключові принципи діяльності Конституційного Трибуналу, що характеризують еволюцію його правового статусу. Розкрито внесок Конституційного Трибуналу у формуванні правових критеріїв, які сприяють послідовності та збалансованості розвитку конституційного правопорядку Республіки.

Ключові слова: Конституційний Трибунал, Республіка Польща, основи конституціоналізму, конституційний розвиток, етапи генезису, еволюція правового статусу, конституційний правопорядок.

На сучасному етапі важливість органу конституційного контролю в процесі становлення засад правової й демократичної держави не викликає сумніву. Значна роль Конституційного Суду України у справі забезпечення верховенства Основного Закону всебічно обґрунтована в працях провідних українських учених (Ю. Г. Барабаша, В. М. Кампо, В. В. Копейчикова, П. М. Рабіновича, М. Д. Савенко, А. А. Стрижака, А. О. Селіванова, В. П. Тихого, Ю. М. Тодики, В. М. Шаповала та ін.). Разом із тим у вітчизняних наукових колах все голосніше лунають заклики, що необхідно модернізувати його роботу, зокрема, в напрямку розширення компетенції [9, с. 9]. На

відміну від органів конституційного контролю інших постсоціалістичних європейських країн, Конституційний Суд України наділений доволі обмеженими можливостями.

Одним із шляхів удосконалення діяльності Конституційного Суду України є звернення до найбільш успішної практики функціонування інституту конституційного контролю в зарубіжних державах. Останнім часом у науковців особливий інтерес викликає плідна діяльність конституційного судочинства саме в постсоціалістичних державах Східної Європи. Осмислення перших підсумків роботи конституційних судів Чехії і Словаччини можна знайти в історико-правових працях віт-

чизняних дослідників В. В. Лемака й І. Є. Переша. Зарубіжні вчені (Д. Бонд, Л. Гарлицький, А. Медушевський, Е. Ковальський, А. Шайо, Л. Шольом та ін.) довели визначну роль інституту конституційного контролю у формуванні засад конституціоналізму на постсоціалістичному європейському просторі. Так, аналізуючи внесок даного інституту в стабілізацію нового демократичного порядку Польщі, Угорщини, Чехії та інших країн, угорський учений і політичний діяч Л. Шольом підкреслює, що в трансформаційних умовах указаний орган виявив здатність конституційними засобами вирішувати політичні конфлікти й консолідувати суспільство навколо ідеї правової держави [16, р. 142]. Утім, незважаючи на достатню велику кількість наукових досліджень, поки що остаточно не з'ясовано, чому в одних країнах конституційний контроль отримав статус необхідного символу демократії, а в інших – став визначальною детермінантою прогресивних конституційних зрушень. На прикладі досвіду Республіки Польща пропонуємо дослідити парадоксальну ситуацію, в якій Конституційний Трибунал – продукт соціалістичної системи – зробив свій внесок у процес її руйнації, став ключовою фігурою у формуванні конституційної системи правління і за-

безпечив стабільність перебігу конституційних трансформацій. Унікальність Конституційного Трибуналу полягає ще й у тому, що завдяки гнучкій та одночасно послідовній лінії діяльності його статус еволюціонував від слабкого до сильного.

Метою даної статті є висвітлення основних періодів генезису конституційно-правового положення Конституційного Трибуналу, визначення його ролі у побудові засад конституціоналізму на різних етапах його становлення, розкриття внеску інституту конституційного контролю у стабілізацію конституційного розвитку Республіки Польща.

Після другої світової війни в силу об'єктивних причин радянська модель побудови засад державності позначилася на функціонуванні органів влади країн Східної Європи. Так, інститут спеціалізованого конституційного контролю не отримав поширення в соціалістичних державах, оскільки його існування суперечило принципу народовладдя, що втілювався у верховенство вищого представницького органу. Останній і здійснював необмежений контроль за дотриманням конституції в процесі її застосування [5, с. 84; 10, с. 159]. Розпад соціалістичного табору й тотальна відмова в Європі від радянського типу управління державою поста-

вили перед країнами складне завдання: у стислі строки створити відповідний інститут, який забезпечував би функціонування нової системи цінностей посткомуністичного суспільства так би мовити, під магією конституції. Ми солідарні з науковцями в тому, що обрання постсоціалістичними європейськими державами континентальної моделі конституційного контролю зумовлено наступними причинами: (1) необхідністю підтвердити готовність перейти до ідеології ліберального конституціоналізму, яка передбачає пріоритет прав людини, принцип поділу влади, жорстку ієрархію норм, а також право органів влади через конституційне правосуддя застосовувати їх на практиці; (2) потребою запровадити саме загальновизнану у Старому світу модель конституційного контролю, через яку посткомуністичні конституції й органи влади, сформовані на її підґрунті, були б більш легітимними; (3) наявністю позитивного досвіду діяльності в трансформаційних умовах конституційних судів Іспанії й Німеччини, використання якого надало унікальну можливість за декілька років пройти багатолітній шлях розвитку європейського конституційного судочинства; (4) прагненням створити конституційні рамки політичної боротьби [11, с. 34, 40; 12, с. 77, 78].

На сьогодні спеціалізовані органи конституційного контролю діють в усіх постсоціалістичних країнах Східної Європи: конституційні суди в Угорщині (1989 р.), Болгарії й Румунії (1991 р.), РФ, Словаччині й Чехії (1993 р.), Білорусі (1994 р.), Молдові (1995 р.), Україні (1996 р.), Конституційний Трибунал у Польщі (1982 р.). Хронологія введення даного органу в постсоціалістичну правову систему демонструє роль, яка йому відводилася в процесі формування підвалин конституційного правопорядку. Якщо в Польщі за допомогою Конституційного Трибуналу комуністичний режим намагався продовжити своє існування, репрезентуючи дану інституцію як «фасад конституційного правління», то в Конституційному Суді Угорщини і комуністична партія, й опозиція вбачали незалежну інституцію, спроможну стати їх майбутнім страховим полісом [13, р. 11]. У Чехії та Словаччині конституційне судочинство стало символом повернення до власних конституційних традицій, а в інших – необхідним атрибутом становлення засад демократії. Незважаючи на різницю у статусі, на перших кроках діяльності інституції конституційного контролю цих держав зіштовхнулися зі схожими проблемами, серед яких: (а) складність збереження

політичної нейтральності й незалежності конституційного правосуддя і (б) відсутність якісного конституційного законодавства [4, с. 27].

Одним із засобів подолання труднощів перехідного періоду стало звернення до відповідної практики як країн розвинутої демократії, так і інших посткомуністичних європейських держав. Зокрема, запровадження Конституційного Трибуналу ще в радянський період державності, суттєво позначилося на формуванні політики конституційних судів в інших постсоціалістичних країнах Європи [8, с. 4]. Незважаючи на глибокі коріння польського конституціоналізму, конституції першої половини ХХ ст. не передбачали створення окремого інституту, який здійснював би перевірку актів парламенту щодо їх відповідності конституції. Учені вказують на декілька причин такої ситуації. По-перше, континентальна модель конституційного контролю ще не отримала універсального характеру. По-друге, польська доктрина знаходилася під впливом ідеології французького конституціоналізму, відповідно до якої судовий контроль конституційності законів вважався обмеженням прав парламенту. По-третє, складні політичні обставини не сприяли запровадженню незалежного органу конститу-

ційного контролю [3, с. 190]. Разом із тим фундаментальні наукові праці вчених того періоду (А. Пясецького, М. Стажевського, В. Яворського та ін.) і проекти довоєнних конституцій, у яких орган конституційної юрисдикції займав важливе місце, стали теоретичним і правовим фундаментом першого закону про Конституційний Трибунал [7, с. 141 – 146].

Аналізуючи сучасне становище Конституційного Трибуналу Республіки Польща, Л. Гарлицький справедливо відмічає, що еволюція польського конституційного судочинства відбиває процес демократичних перетворень у країні. Зокрема, він обґрунтовано виділяє 3 періоди в історії цього органу [14, р. 14]. На першому етапі – «створення» (весна 1982 р. – кінець 1989 р.) – поправки до Конституції ПНР 1982 р. і Закон 1985 р. наділили Конституційний Трибунал обмеженими повноваженнями (його рішення вотувалися 2/3 голосів членів Парламенту; з-під юрисдикції виключалися всі акти, прийняті до 1982 р., й акти про державну безпеку; число суб'єктів звернення було мінімальним, причому заяви попередньо, так би мовити, «фільтрувалися» головами Верховного Суду та Вищого адміністративного суду Республіки).

У цілому такий статус Конституційного Трибуналу науковці розцінюють як слабкий, тому й осмислення результатів його діяльності на першому етапі викликає дискусії. Так, Е. Звєжховський визнає парадоксальним факт запровадження органу конституційного контролю в період воєнного стану, явно випадковим і передчасним в умовах авторитарного правління [18, р. 210]. Натомість, ми солідарні з Л. Гарлицьким, Е. Ковальським, Л. Шольомом, які вважають цей період дуже важливим як для подальшої долі конституційного правосуддя, так і для якості змін конституційного правопорядку. По-перше, Конституційний Трибунал розпочав діяльність щодо роз'яснення змісту принципів правової держави. Зосередження уваги саме на цій основоположній zasadі системи конституційного правління не випадкове, адже, за справедливим твердженням Л. Шольома, в екстраординарних умовах перехідної фази поновлення конституційним судочинством авторитету закону є його визначним внеском у забезпечення стабільності нового порядку. Вивчаючи діяльність у цьому напрямку конституційного судочинства Польщі, а також інших постсоціалістичних країн, науковець підкреслює, що їх суди запозичили німецький класичний підхід до тлумачення

положень Основного закону. Він передбачає застосування методології правової визначеності, що ґрунтується на підставі формальних та об'єктивних принципів. На думку Л. Шольома, використання даної методології виправдано, оскільки нова демократична влада не може бути створена в умовах неповаги до закону, а тому правова визначеність є більш важливою, ніж ідеї суб'єктивної справедливості [16, р. 138, 142]. По-друге, саме на цьому етапі Трибунал започаткував функцію по формуванню так званої «живої Конституції», оперуючи при цьому певними прийомами прийняття рішень, сутність яких полягає в виведенні деталізованих конституційних принципів і правил із загальних положень Основного закону [2, с. 18]. Приміром, ще в 1986 р. Конституційний Трибунал підкреслював: хоча принцип заборони зворотної сили закону не закріплено в Конституції ПНР 1952 р., він є ключовою підвалиною правового порядку [3, с. 146]. По-третє, Трибунал проявив якості, так би мовити, «незалежного борця» з існуючим режимом. Зокрема, в першій постанові він досить однозначно вказав на неконституційність практики регламентації прав та обов'язків людини виконавчою владою, підкреслюючи, що це питання належить компетенції

парламенту [14, р. 21]. Тим самим орган конституційного правосуддя змінив традиційну для соціалізму систему адміністративних правил.

Етап другий – «поява реального суду» (весна 1990 р. – весна 1997 р.) – проходив на фоні кардинальних суспільних змін і реорганізації усіх органів державної влади. Свої позиції зберегли Уповноважений з громадянських прав, Вищий адміністративний суд і Конституційний Трибунал. Попри те, що останній зародився як частина соціалістичної системи, потреба в його подальшому функціонуванні лише зросла й була зумовлена наступними причинами. По-перше, діяльність конституційного правосуддя у світі розцінюється як чинник, легітимуючий демократичну природу конституційних перетворень. По-друге, з одного боку, брак злагоди серед політичної еліти стосовно концепції нового Основного закону й неспроможність попередньої Конституції створити фундамент сучасного конституційного розвитку, а з другого – постійні конфлікти між державними органами влади й боротьба місцевого самоврядування за незалежність, зумовили пошуки організатора правового поля, в якому ці нагальні проблеми знайшли б вирішення. По-третє, оскільки Конституційний Трибунал уже працював, довівши свою

професійність і деякою мірою опозиційність комуністичному режиму, серед інших органів влади альтернативи йому не було.

До визначних подій у діяльності Конституційного Трибуналу другого періоду відносять розробку ним активної техніки конституційної інтерпретації. Її зміст полягав у тому, що текст Конституції підлягав роз'ясненню у світлі сучасної політичної ситуації, і тому старі норми тлумачилися без будь-якої поваги до оригінальних намірів. Відповідаючи на критичні зауваження щодо широкого трактування Трибуналом Основного закону, Л. Гарлицький справедливо підкреслює наступне. По-перше, відсутність будь-якої нової конституції не залишала цій інституції альтернативи між судовою стриманістю (прихильністю до вже встановлених норм і прецедентів) і судовою активністю (переглядом цих норм і прецедентів), оскільки остання більшою мірою мала перспективи обмежити свавілля влади [14, р. 24]. По-друге, існувала нагальна потреба у опрацюванні такої коригуючої формули, яка дозволяла б пристосовувати стару Конституцію до нової дійсності [2, с. 19].

Разом із тим при застосуванні оновленого прийому роз'яснення змісту конституційних положень Трибунал використав методологію, вироблену

на першому етапі своєї діяльності. Зокрема, базуючись на принципі правової визначеності, він продовжив практику конкретизації загальних конституційних положень. За приклад можемо навести рішення Конституційного Трибуналу щодо тлумачення засад правової держави (ст. 1 відредагованої Конституції ПНР 1952 р.). За його висновком даний принцип є скороченим вираженням декількох правил, які прямо не впливають із тексту статті, але завдяки їх зв'язку з ідеєю правової держави вони мають конституційний ступінь і тому можуть бути використані Трибуналом для оцінки конституційності законів; зокрема, до таких правил належать: (а) заборона зворотної сили закону, (б) підтримка довіри громадянина до держави, (в) захист позитивних прав людини [2, с. 19]. Отже, зберігаючи лінію правового наступництва в рішеннях, польський інститут конституційного контролю отримав визнання легітимності своїх дій.

Третій етап – «новий – старий суд» (кінець 1997 р. – до сьогодні) – характеризується, з одного боку, посиленням повноважень Конституційного Трибуналу, бо Основним законом 1997 р. державі надавалося повноцінне конституційне судочинство, а з другого – зменшенням політичного статусу Трибуналу, оскільки

з фактичного творця Конституції він перетворився на її охоронника й інтерпретатора. Цей період умовно можна поділити на підетапи, які відбивають стан взаємовідносин Трибуналу з іншими конституційними інституціями:

(1) 1997 – 2005 рр., протягом яких Трибунал зарекомендував себе символом стабільності й захисником індивідуальних прав;

(2) 2005 – 2007 рр. відзначаються гострою конфронтацією Трибуналу з Президентом Л. Качинським, парламентською більшістю, представленою партією «Закон і справедливість», та сформованим нею Урядом. Пік конфлікту вилився в розробку парламентом проекту змін до Закону «Про Конституційний Трибунал», які посилювали вплив глави держави на статус Трибуналу (в силу різних причин Закон не було прийнято);

(3) кінець 2007 р. – 2009 р. Ці часи знаменуються приходом у Парламент партії «Громадянська платформа» й нормалізацією відносин між Конституційним Трибуналом та іншими органами влади. Завдяки стійкості і професійності своєї позиції Конституційний Трибунал вийшов з кризи з посиленими повноваженнями, не дозволивши змінити ключові засади свого прецедентного права [14, р. 37]. Вірність принципам правового наступництва

і правової визначеності виявляється в подальшому роз'ясненні природи правової держави. Так, у своїх рішеннях Конституційний Трибунал підкреслював, що модифікація розуміння суті конституційного положення про правову державу може виходити як з конкретних нормативних приписів нового Основного закону, так і із загального тексту його положень [2, с. 21].

Розглядуваний період розвитку Конституційного Трибуналу відзначився реалізацією ним повноваження розв'язувати спори між центральними органами держави про їх компетенцію. Незважаючи на те, що ця прерогатива була закріплена за Конституційним Трибуналом Конституцією 1997 р. (ст. 189), він її застосував тільки у 2008 р. Даний факт можна пояснити наступним чином. По-перше, політичні гравці без звернення до Трибуналу підтримували стабільність конституційного розвитку. Варто погодитися з точкою зору Ю.Г. Барабаша, що застосування політичних форм вирішення конфліктного протистояння (таких як переговори й досягнення компромісу) сприяє розв'язанню конституційної кризи [1, с. 38]. По-друге, закріплення за інститутом конституційного контролю його права превентивно впливає на суб'єктів конституційного процесу. У кінцевому

підсумку вагомість впливу даного повноваження на перебіг конституційних змін визначається не стільки кількістю рішень із цього приводу, скільки значенням, яке воно має для дотримання принципу поділу влади [10, с. 200]. Здійснення Конституційним Трибуналом права вирішувати спори про компетенцію саме на етапі конституційної кризи не є випадковим. У теорії права функція з розгляду так званих компетенційних спорів трактується як визначна, тому що конституційне судочинство, виступаючи арбітром, найбільшою мірою сприяє узгодженню інтересів суб'єктів конституційно-правових відносин і зміцнює конституційну систему [Див.: 4, с. 8; 9, с. 9; 10, с. 200 – 201; 16, р. 142]. Основне завдання Конституційного Трибуналу науковці вбачають у забезпеченні конституційної рівноваги між органами державної влади [8, с. 21].

У Законі про Конституційний Трибунал 1997 р. (ст. 53) дається тлумачення поняття «спір про компетенцію» наступним чином: Трибунал виносить третейські рішення у спорах: (а) між двома або більше конституційними органами держави, які визнали себе повноважними у вирішенні одного й того ж питання або винесли рішення з даного питання (позитивний спір про компетенцію); (б) між двома або більше

конституційними органами держави, які визнали себе некомпетентними для вирішення даного питання (негативний спір про компетенцію).

Відмічаючи особливість польського варіанту визначення меж втручання Конституційного Трибуналу в державно-правовий конфлікт, Л. Гарлицький підкреслює, що зазначений підхід є доволі вузьким. По-перше, передбачається, що йдеться про здійснення певної дії або прийняття певного рішення, а Трибунал не вправі абстрактно оцінювати загальний обсяг повноважень окремих органів. По-друге, враховуючи те, що Основний закон чітко перелічує суб'єктів звернення до Трибуналу (ст.192), імовірно в даному випадку, що орган конституційного контролю некомпетентний розв'язувати суперечки між іншими конституційними органами держави (Всепольською радою радіомовлення і телебачення, Уповноваженим з громадянських прав), якщо тільки ці суб'єкти не виступають від їх імені [15, р. 391].

Перейдемо до прикладу з практики. Справа, яка за ініціативою Голови Ради Міністрів поступила у провадження Трибуналу, стосувалася позитивного спору про компетенцію, що виник між президентом і Головою Ради Міністрів щодо репре-

зентації Польщі на засіданнях Європейської Ради. Треба зауважити, що загострення дебатів між Л. Качинським і Д. Туском не лише дестабілізувало внутрішньополітичну ситуацію, а й затримувало підписання Лісабонської Угоди, підриваючи репутацію Польщі як надійного партнера міжнародного рівня [17]. Розгляд реального конфлікту між главою держави і головою уряду з приводу визначення належності так званих спільних повноважень є класичним питанням у прецедентній практиці конституційних судів країн Східної Європи. Зважаючи на те, що посада президента в цих державах завжди знаходилася в центрі уваги політичних і конституційних дебатів про вибір оптимальної форми правління, основне завдання конституційного контролю полягало у формуванні конституційних критеріїв розмежування сфер впливу вищих органів влади [16, р. 143].

У своєму Рішенні Конституційний Трибунал сконцентрував увагу саме на вказаному завданні, оскільки розтлумачив конституційні еталони, що гарантують збалансованість влади. Причому, коментар належності розглядуваних повноважень Голові Ради Міністрів ґрунтувався на принципах правового наступництва і правової визначеності. По-перше, орган конституційного контролю

сформулював мету роз'яснення спору про компетенцію, що полягає в системній нормалізації конституційних відносин. По-друге, він продовжив конкретизувати зміст правової держави, підкресливши, що при виконанні своїх конституційних завдань Президентом і Головою Ради Міністрів належить керуватися принципом взаємодії гілок влади, проголошеним у Преамбулі та ст. 133 Конституції, який забезпечує цілісність дій, що здійснюються від імені Польщі, у взаємовідносинах з Європейським Союзом та його інституціями. По-третє, Трибунал і далі розвинув традицію формування, так би мовити, «живої конституції», розкриваючи сутність принципу взаємодії гілок влади, який не отримав детального визначення в Основному законі. Так, згідно з його висновком даний постулат передбачає: (а) сумлінне інформування президента Головою Ради Міністрів про порядок денний засідань Європейської Ради; (б) двосторонню відкритість цих інституцій та готовність ефективно її реалізувати; (в) прийняття зазначеними конституційними інституціями погодженого спільного рішення про особу, яка представлятиме інтереси країни, якщо питання, що розглядаються в Європейській Раді, перекликаються з повноваженнями глави держави, викладеними у ст. 126 Конституції [6].

Отже, діяльність Конституційного Трибуналу на етапі краху комуністичного правління довела його спроможність вирішувати складні проблеми, причому зі збереженням своєї професійної репутації і політичної рівноваги. В умовах конституційної кризи цей контролюючий орган сприяв стабілізації конституційного розвитку наступним чином. По-перше, з перших днів своєї роботи, застосовуючи методологію правової визначеності, він зосередив увагу на засадах правової державності, оскільки правильне розуміння цих підвалин дозволяє створити атмосферу поваги до Основного закону країни й досягти генеральної мети – сформувати засади конституційного правління. По-друге, протягом 3-х періодів свого розвитку Трибунал при прийнятті рішень виходив з принципу правового наступництва. Підтримуючи однаковість і сталість позиції щодо роз'яснення суті конституційних положень, він, безумовно, забезпечував упорядкованість і прогнозованість конституційних зрушень. По-третє, розробивши техніку активної й широкої інтерпретації Основного закону, Трибунал створював так звану «живу конституцію», яка виступила гарантом збалансованості політичного процесу в державі. По-четверте, зважена діяльність цього органу конституційного

контролю вплинула на окреслення його місця у системі органів влади. Генезис Конституційного Трибуналу можна охарактеризувати як еволюцію від установи, яка виконує роль, так би мовити, декору комуністичного режиму, до інституції, яка на сучасному етапі досить ефективно підтри-

мує баланс публічних і приватних інтересів. По-п'яте, розглядаючи спори про компетенцію, польський інститут конституційного контролю формує важливі критерії, які не тільки дозволяють розвести сфери впливу цих органів, а й сприяють консолідації їх діяльності.

Список літератури: 1. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти на сучасному етапі державотворення: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02./ Барабаш Юрій Григорович; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2009. – 415 с. 2. Гарлицкий Л. Правовое государство и конституционное правосудие в Польше / Л. Гарлицкий // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 2002. – № 1 (38). – С. 18 – 25. 3. Ковальски Е. Становление и развитие конституционной государственности в Польше (историко-правовое исследование): моногр. / Е. Ковальски; под ред. С. А. Комарова. – СПб.: Изд-во Юрид. ин-та, 2010. – 327 с. 4. Конституционное правосудие в посткоммунистических странах: сб. докладов. – М.: Центр конституц. исследований МОНФ, 1999. – 250 с. 5. Овсепян Ж. И. Судебный конституционный контроль в механизме «разделения властей»: теоретический аспект исследования / Ж. И. Овсепян // Правоведение. – 1993. – № 4. – С. 80 – 87. 6. Офіційний сайт Конституційного Трибуналу Республіки Польща [Electronic resource] – Режим доступу: <http://www.trybunal.gov.pl>. 7. Пастернак С. Н. Государственно-правовая мысль о Конституционном Трибунале в Польше межвоенного периода (1920 – 1939 гг.) / С. Н. Пастернак // Вестник Томск. гос. ун-та. – 2007. – №. 302. – С. 141 – 146. 8. Пастернак С. Н. Конституционное правосудие в странах Центральной и Восточной Европы (на примере Польской Республики): автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. / С. Н. Пастернак. – СПб., 2010. – 23 с. 9. Селіванов А. О. Конституційна юрисдикція: поняття, зміст, принцип верховенства права, правові позиції по справах прав людини і конституційних конфліктів у сфері публічної влади / А. О. Селіванов – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2008. – 120 с. 10. Сравнительное конституционное право: учебник / под общ. ред. В. Е. Чиркина. – М.: Манускрипт, 1996. – 726 с. 11. Харитоновна Н. Н. Перспективы эволюции конституционного контроля: Зарубежная и отечественная практика / Н. Н. Харитоновна // Право и политика. – 2005. – № 11. – С. 34 – 44. 12. Шайо А. Конституционализм и конституционный контроль в посткоммунистической Европе / А. Шайо // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 1999. – № 3 (28). – С. 77 – 80. 13. Bond J. Concerning constitutional courts in Central and Eastern Europe / J. Bond // International public policy review. – 2006. – Vol. 2. – № 2. – P. 5 – 25. [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.ucl.ac.uk/>. 14. Garlicki L. Constitutional Court of Poland: 1982-2009 // The political origins of constitutional courts Italy, Germany, France, Poland, Canada, United Kingdom / L. Garlicki/ Edited by P. Pasquino, F. Billi. – Rome: Fondazione A. Olivetti, 2009. – P.13 – 39. 15. Garlicki L. Polskie prawo konstytucyjne (zaraz wykladu). – Warszawa: Liber, 2004. – 459 p. 16. Sólyom L. The role of Constitutional Courts in the transition to democracy. With special reference to Hungary / L. Sólyom// International Sociology. – 2003. – № Vol 18(1). – P. 133–161. 17. Sustainable Governance Indicators 2011: Poland report // [Electronic resource] – Режим доступу: http://www.sgi-network.org/pdf/SGI11_Poland.pdf. 18. Zwierzchowski E. The Polish Model of the Constitutional Judiciary / E. Zwierzchowski// The Round Table Conference «Ten years of the Democratic Constitutionalism in Central and Eastern Europe». – Lublin: Polish Association of Constitutional Law, 2001. – P. 209 – 224.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

РОЛЬ КОНСТИТУЦИОННОГО ТРИБУНАЛА В ИЗМЕНЕНИЯХ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВОПОРЯДКА РЕСПУБЛИКИ ПОЛЬША

Закоморная Е.А.

Обоснована центральная роль Конституционного Трибунала в процессе становления основ конституционализма в Республике Польша. Рассмотрены главные этапы его генезиса, выявлены ключевые принципы его деятельности, характеризующие эволюцию его правового статуса. Раскрыт вклад Конституционного Трибунала в формировании правовых критериев, содействующих последовательности и сбалансированности развития конституционного правопорядка Республики.

Ключевые слова: Конституционный Трибунал, Республика Польша, основы конституционализма, конституционное развитие, этапы генезиса, эволюция правового статуса, конституционный правопорядок.

THE ROLE OF THE CONSTITUTIONAL TRIBUNAL THE OFCHANGE THE CONSTITUTIONAL ORDER OF THE REPUBLIC OF POLAND

Zakomornaja E.A.

The fundamental role of the Constitutional Tribunal in the process of the basis of constitutionalism formation in the Republic of Poland has been proved. The main stages of its genesis have been considered. The key principles of the Constitutional Tribunal which characterize the evolution of its legal status have been identified. The contribution of the Constitutional Tribunal in the making of the legal criteria that promote consistency and balanced development of the constitutional order of the Republic has been shown.

Key words: Constitutional Tribunal, Republic of Poland, the basis of constitutionalism, the constitutional development, the stages of genesis, the evolution of the legal status, the constitutional order.

Надійшла до редакції 20.09.2011 р.

УДК 341.645.5

В.П. Кононенко,

канд. юрид. наук, адвокат,

м. Харьков

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ СУДОМ ЄС

Виключно важлива роль у становленні й розвитку права Європейського Союзу належить його судовій системі. Суд ЄС, покликаний забезпечувати однакове розуміння й застосування права ЄС, у порівняно короткі строки зумів утвердитися як високоавторитетний і неупереджений орган. Діючи в межах своєї юрисдикції, він сформулював чимало життєво важливих для розвитку інтеграційного процесу концептуальних положень. Його рішення мають ознаки прецедентів і служать джерелами права ЄС.

Ключові слова: прецедент, джерело права, судова практика, інтелектуальна власність.

Сучасна Україна націлена на поступову економічну інтеграцію і глибокий політичний діалог з Європейським Союзом

(далі – ЄС, Євросоюз), а також на входження в європейський правовий простір. Цьому сприяє схвалена в червні 2004 р. Єв-